

- практикум – навчальне видання практичних завдань і вправ, що сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок;
- навчальний посібник – видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник та офіційно затверджене як таке;
- навчальний наочний посібник – образотворче видання матеріалів на допомогу у вивченні, викладанні чи вихованні;
- навчально-методичний посібник – видання з методиками викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики виховання.

Активно в освітньому процесі у закладах професійної освіти використовуються навчальні посібники. Посібники розрізняють за такими ознаками: характер викладу навчального матеріалу (академічний, прикладний); провідні методи вивчення навчального матеріалу (інформаційний, розвивальний, проблемний, програмований, комплексний); дидактична спрямованість (дидактичний, декларативний, догматичний, монографічний) [2].

Найбільш поширений тип навчального посібника, у якому представлена готова інформація у вигляді слова, ілюстрацій, графічних і символічних зображень, доповнена елементами проблемності. Уміння та навички формуються головним чином на основі конкретних правил, готових зразків та завдань проблемного характеру.

Перед кожним педагогом закладу професійної освіти стоять завдання, що полягають у виявленні та використанні можливостей навчального посібника, а також проблема підвищення результативності процесу навчання здобувачів. Результативність освітнього процесу зумовлюється і залежить від якісного розроблення навчального посібника, його етапів – від теоретичного задуму до логічного завершення. Представлений у навчальному посібнику матеріал має бути об'єктивним, науковим та логічно зрозумілим. Структура навчального посібника, термінологія, прийоми введення нових понять у текст, використання наочності мають бути спрямовані на досягнення мети – донесення необхідної інформації до учня (студента), стимулювання інтересу до предмета.

Наочність, що використовується у навчальному посібнику, має базуватися на ілюстративних матеріалах (навчальні малюнки, моделі, муляжі, схеми тощо). Наявність у навчальному посібнику ілюстративного матеріалу сприяє зоровому розвитку учнів, допомагає виявити взаємозв'язок між науковими знаннями і життєвою практикою, між теорією і практикою, полегшує навчання та сприяє інтересу до знань, допомагає сприймати об'єкти у різних аспектах, стимулює розвиток мотивації.

При проєктуванні навчального посібника необхідно дотримуватися таких вимог: чіткість та логічність викладення навчального матеріалу; адаптованість до аудиторії; підтримка активного навчання здобувачів освіти; пояснення термінів і ключових понять; наявність ілюстративного та графічного матеріалу; актуальність інформації; наявність методології і доказів (якщо навчальний посібник має науковий або дослідницький характер, то він повинен включати методологію, докази і посилання на авторитетні джерела); зручність використання; періодичне оновлення інформації; педагогічну цінність.

Для підготовки майбутніх фахівців швейного профілю у закладах професійної (професійно-технічної) освіти розроблено проєкт навчального посібника на тему «Швейні машини та їх класифікація». Структура навчального посібника, термінологія, прийоми введення нових понять у текст, використання наочності спрямовані на донесення необхідної інформації до здобувачів освіти, а також стимулюють інтерес до предмета.

При відборі ілюстрованого матеріалу з теми: «Швейні машини та їх класифікація» опирались на те, що зміст навчального матеріалу нескладний, але потребує великої кількості ілюстрованого матеріалу (фото) – видів швейних машин, які є у достатній кількості в мережі Інтернет, для візуального сприйняття. У розробленому проєкті навчального посібника використані такі елементи апарату засвоєння знань: контрольні запитання, підписи-пояснення ілюстрованого матеріалу.

Література

1. Каменєва Т.М. Теоретичні основи навчання [Електронний ресурс]: Навчально-методичний посібник / Каменєва Т.М. – К.: МНУЦ, 2018. – 282 с. URL: <http://surl.li/mftwg>
2. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць : Вип. 7 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 96 с.

ФРИЗ РОМАН

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Процеси відновлення економіки України у воєнний та повоєнний час, відбудова критично важливих об'єктів інфраструктури, нарощування військово-промислового комплексу та ін. потребують залучення значних ресурсів, серед яких людський капітал є найціннішим ресурсом, набагато важливішим, аніж при-

родні ресурси або накопичене багатство. Людський капітал є значущим фактором економічного зростання та ефективності [4, с.17]. Історичний досвід засвідчує, що методи та механізми управління ресурсами є більш вагомим аспектом розвитку у порівнянні з обсягом самих ресурсів. Тому навіть в умовах воєнного стану, публічні та приватні інституції, в межах притаманних їм функцій, повинні визначитись з їх місією і призначенням у повоєнній відбудові України та уже напрацювати механізми та методи такої участі. Це стосується і закладів професійної освіти, які повинні забезпечити належний рівень та актуальність професійних знань, умінь та навичок робітників, як основних складових людського капіталу. В сучасних складних умовах, реалізувати це можливо за умови залучення фінансових ресурсів та матеріальної бази приватного сектору економіки на умовах партнерства [5, с. 214].

Проект повоєнного відновлення України передбачає можливу корпоратизацію закладів професійної освіти, розвиток державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти, розробку положення «Про партнерство закладів освіти і бізнесу», економічне стимулювання бізнесу, який інвестує у професійну освіту та ставить за ціль на кінець 2032 р. підписання 350 договорів про державно-приватне партнерство та залучення 25000 підприємств для здійснення підготовки за дуальною формою освіти, тощо [3, с. 20, 136, 350].

Безумовно, відбудова та повоєнне відновлення України буде здійснюватися у рамках процесу європейської інтеграції. Рух до членства в Європейському Союзі та відновлення – це як дві однонаправлені рушійні сили одного процесу. Зокрема, серед ключових висновків у «Звіті за результатами моніторингу системи П(ПТ)О в рамках Туринського процесу в Україні» (2023 р.) зазначено, що перспективи відновлення професійної освіти в Україні передбачають комплексну реформу, яка зосереджена на розвитку людського капіталу, а також, спрямована на підтримку відбудови країни та її європейську інтеграцію [9, с. 5]. Євроінтеграція від самого початку була пов'язана з відбудовою Європи після Другої світової війни. Через економічну співпрацю країни рухалися до процвітання, і своєрідним «локомотивом» розвитку економіки завжди вважалась будівельна галузь. Це пояснюється мультиплікативним ефектом капіталу вкладеного в галузь будівництва, яка споживає продукцію багатьох інших галузей, водночас створюючи нові робочі місця. Ринок будівництва має великі перспективи та чекає оптимальних умов для реалізації відкладеного попиту [2].

Базовою проблемою професійної освіти, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих робітників потребам національної економіки та суспільства, що, зокрема, зумовлено недостатньою співпрацею закладів професійної освіти з роботодавцями та бізнес-партнерами. Як зазначає С. Кравець, незбалансованість потреб ринку праці та результатів надання освітніх послуг у системі професійної (професійно-технічної) освіти обмежує можливості переходу економіки на інноваційний шлях розвитку та зумовлює необхідність «донавчання» працівників у виробничих структурах з метою покращення якості отриманих знань та посилення практичної орієнтованості навичок випускників [1, с. 137]. Також в національних та регіональних звітах у рамках Туринського процесу зазначаються такі проблемні аспекти розвитку державно-приватно партнерства в сфері професійної освіти: слабка взаємодія між ринком праці та системою освіти; невизначеність та недосконалість законодавчого регулювання та, навіть, нерозвиненість, неможливість реального застосування механізму співпраці у сфері державно-приватного партнерства, потреба у розширенні змістовних статей щодо державно-приватного партнерства в профільному законі, брак цільової політики держави, брак мотивації у сторін; практична відсутність стимулів для державно-приватного партнерства на місцевому, галузевому, регіональному, національному рівнях, рівні закладу професійної освіти [8, с. 25, 103, 110].

У вирішенні цих питань важливо зосереджувати увагу на покращенні взаємозв'язків між ринком праці та системою освіти. Прагнучи вирішити частину проблем щодо організації та забезпечення якості освітнього процесу в умовах постійного недофінансування, керівники закладів професійної освіти намагаються самостійно налагодити співпрацю з підприємствами будівельної галузі, стикаючись при цьому з колом фінансових, стратегічних, операційних, репутаційних, правових і технологічних ризиків, що істотно впливає на їх готовність до співпраці в сфері державно-приватного партнерства [7, с. 22-23].

Згідно із статистичними даними станом на 01.01.2023 р. на умовах державно-правового партнерства (в усіх галузях) укладено 193 договори, з яких реалізується 18 [6], тобто фактично механізм державно-приватного партнерства не застосовується. Означене посилює актуальність дослідження проблем розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти, зокрема й у будівельній галузі, та вирішення низки суперечностей між:

- об'єктивною потребою будівельної галузі у кваліфікованих робітниках з високим рівнем професійної кваліфікації – та недостатньою обґрунтованістю організаційно-педагогічних умов розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти будівельної галузі, що сприятиме удосконаленню професійної підготовки таких фахівців;
- потребою активізації державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти будівельної галузі на основі вивчення європейського досвіду – та недосконалістю нормативно-правового забезпечення взаємодії сторін такого партнерства у професійній підготовці кваліфікованих робітників;
- потребою вдосконалення механізмів участі сторін партнерства у професійній підготовці кваліфікованих робітників будівельної галузі – та не розробленістю необхідної для цього технології розвитку державно-приватного партнерства.

Література

1. Кравець С. Г. Державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: орієнтація на європейський досвід. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. Вип. 1 (2). С. 136-138. URL: <http://surl.li/merwe>
2. Паламарчук О. М., Петришина С. В. Будівельна галузь України: стан та прогнози. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 51. URL: <http://surl.li/merwi>
3. Проект Плану відновлення України. *Матеріали робочої групи «Освіта і наука»*. Липень, 2022. URL: <http://surl.li/gsena>
4. Прушківська Е. В., Переверзева А. В. Людський капітал: проблеми та перспективи. *Економічний вісник НГУ*. 2007. № 3. URL: <http://surl.li/merwq>
5. Радкевич В. О. Державно-приватне партнерство у розвитку професійної освіти в умовах воєнного та повоєнного часу. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації: матеріали IV Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Запоріжжя, 29-31 травня 2023 р.)* / [за наук. ред. С.В. Кюрчев, В.О. Радкевич, В. М. Кюрчев та інш.]. Запоріжжя : ТДАТУ, 2023. С. 210-215. URL: <http://surl.li/merws>
6. Стан здійснення ДПП в Україні. URL: <http://surl.li/jcwk>
7. Туринський процес 2016 Україна. Резюме регіональних звітів. URL: <http://surl.li/merxa>
8. Туринський процес 2018-2020 Україна. URL: <http://surl.li/merxn>
9. Torino process system monitoring report: Ukraine (2023). *European Training Foundation*, 2023. URL: <http://surl.li/merxs>

ЦАРЬОВА КАТРІНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ

Сучасні державотворчі процеси в Україні супроводжуються гуманізацією та демократизацією суспільного життя, становленням національної культури та утвердженням державної мови. Національна економіка сьогодні потребує фахівців, які здатні забезпечувати потреби ринку сфери послуг, успішно працювати задля задоволення потреб населення та сприяння відновленню країн в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови. В основі професійної діяльності працівників сфери послуг (кухарі, кондитери, пекарі, продавці, перукарі, майстри з пошиття одягу, майстри житлово-комунального господарства, сантехніки, агентиз продажу та постачання та ін.) – процеси налагодження конструктивної комунікативної міжособистісної взаємодії, якість забезпечення яких залежить від рівня сформованості у них професійних і ключових компетентностей під час професійної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О).

У Законі України «Про освіту» зазначено перелік ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, серед яких і вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; громадянські та соціальні компетентності [7]. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту професійної (професійно-технічної) освіти» ці та інші компетентності відображаються у змісті Стандартів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – СП(ПТ)О) термінами ключових компетентностей і характеризуються уміннями: висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, здатністю логічно обґрунтовувати позицію, проявляти творчість та ініціативність, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми[5]. Комунікативна компетентність у СП(ПТ)О з конкретних професій визначається змістом відносно особливостей професії та специфіки майбутньої професійної діяльності. Для здобувачів професійної освіти сфери послуг комунікативна компетентність є вкрай важливою, і у разі її якісної сформованості – забезпечує здатність і готовність випускника до ефективних комунікацій при виконанні виробничих завдань та наданні послуг.

Нова парадигма сучасної професійної освіти передбачає впровадження вимог Рамкової програми ЄС щодо оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя [8]. Серед восьми основних ключових компетентностей – компетентність у мовах визначається як здатність ефективно використовувати різні мови для спілкування. Ця компетентність базується на здатності розуміти, висловлювати та інтерпретувати поняття, факти, думки, почуття як усно, так і письмово; включає уміння слухати, говорити, читати та писати у відповідних соціальних та культурних контекстах. Основними знаннями, вміннями, навичками та ставленнями, що пов'язані з мовною компетентністю є: використання словникового запасу, знання функціональної граматики різних мов та усвідомлення основних видів словесної взаємодії та реєстрів мов; знання суспільних звичаїв, культурних аспектів та діалектів мов; уміння розуміти розмовні повідомлення, ініціювати, підтримувати та завершувати бесіди, читати, розуміти та складати тексти з різним рівнем володіння різними мовами відповідно до особистих потреб; уміння вивчати мови у системі формальної, неформальної та інформальної освіти протягом усього життя; ставлення до мовної компетентності – це цінування куль-